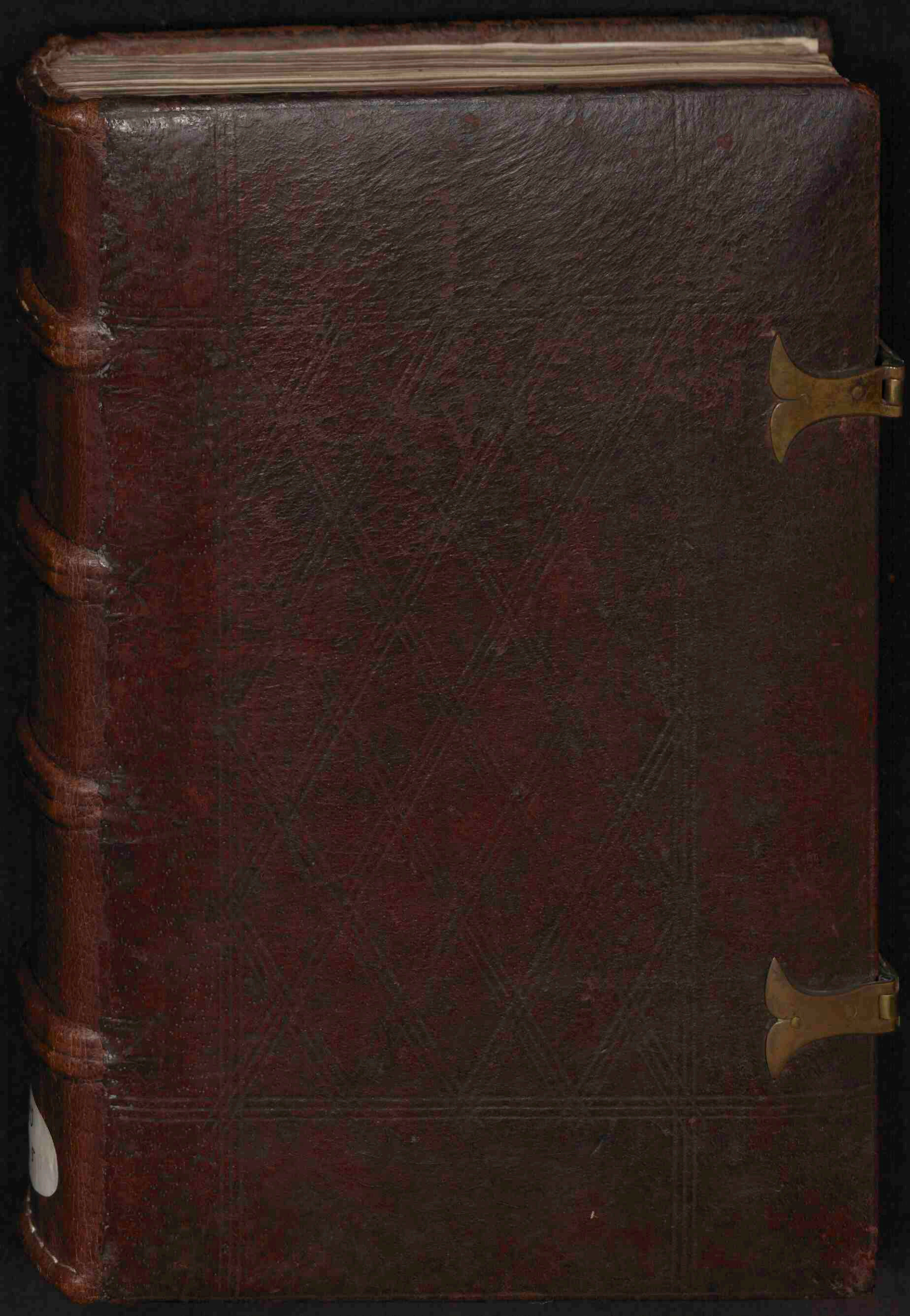

Vita S. Martini / Sulpicius Severus.

<https://hdl.handle.net/1874/328580>

Aevum medium.
Scriptores ecclesiast.
No. 184.

Hs.
4 C 5

124 (*Eccl. 184, antea 285y.*) Membr. fol. 128 ff., initialibus nitidissime pictis. Saec. XII exeuntis vel XIII.

Sulpicius Severus, Vita S. Martini, f. 1b—34a.

Fol. 1b. Incipit Prologus. De Vita Sancti Martini. Severus Desiderio, cet.
Fol. 2b. Incipiunt Capitula Libri Primi cet. Fol. 4a. Incipit Prologus eiusdem. De eadem ratione. Plerique mortalium studio. Fol. 6b. Incipit vita cet.

Ejusdem Epistolae III de eodem, f. 34a—42b.

Fol. 34a. Incipit epistola Severi ad Eusebium, cet. Fol. 42b. Explicit epistola Severi [tertia].

De transitu S. Martini, f. 42b—46a.

Fol. 42b. Incipit De transitu Sancti Martini. Martinus igitur obitum suum, cet.
Fol. 46a. Explicit obitus B. Martini.

Sulpicius Severus, Dialogi III, f. 46a—119a.

Incipiunt capitula libri sequentis. Ubi postumianus edisserit, cet. Fol. 47b. Expliciunt capitula de libro secundo. Incipit liber secundus [id. est Dialogus I S. Severi]. Fol. 76a. Explicit liber secundus. Incipit Capitulatio Dialogi Severi in libro Galli tercio. Fol. 119a. Explicit Liber III.

S. Martinus, Liber de trinitate, f. 119a—120a.

(Incipit:) Igitur post excessum beati Martini.

Gregorius Turonensis, Sermones IV de transitu S. Martini, f. 120b—126a.

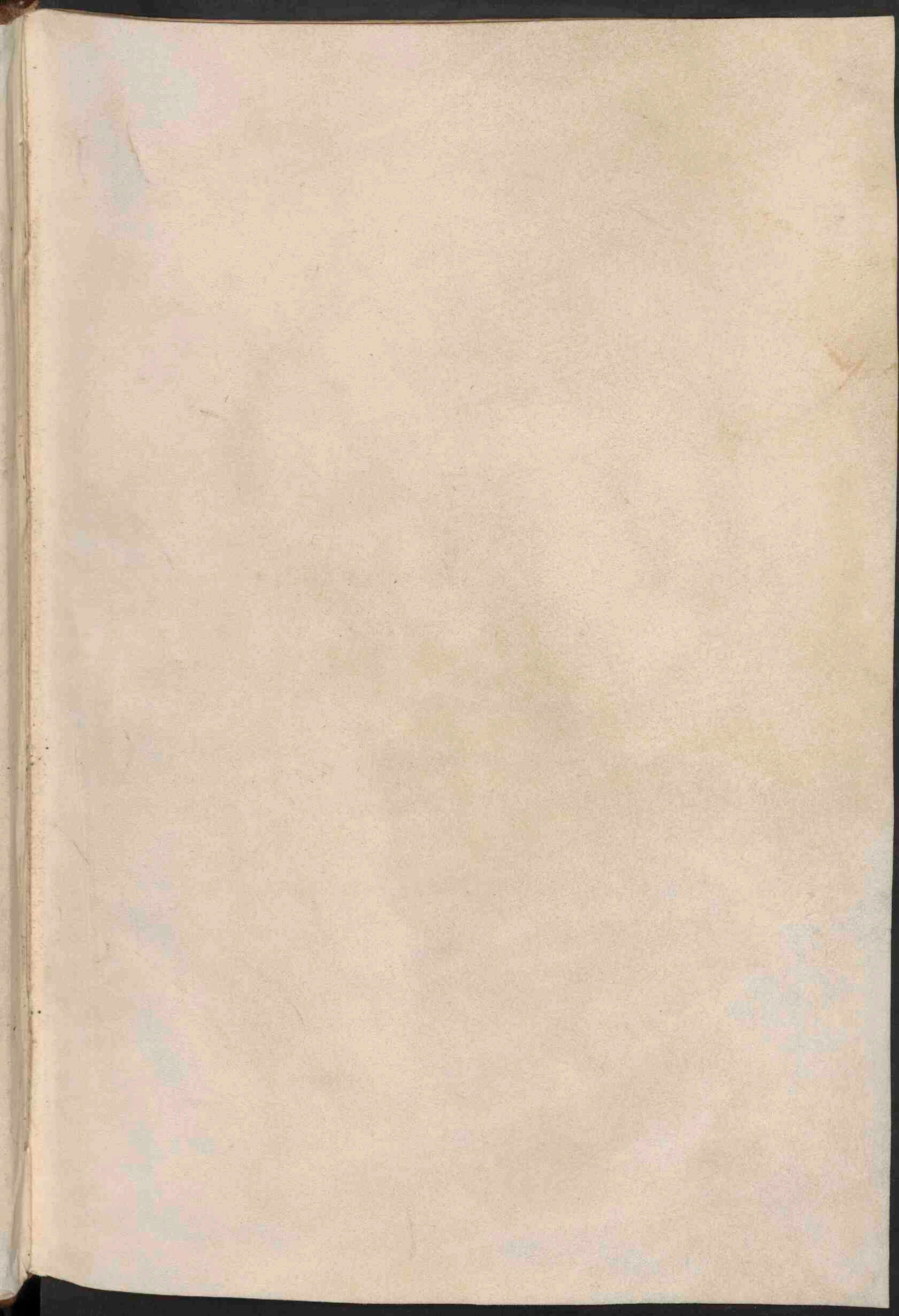
Vita S. Briccii episcopi, f. 126a—128a.

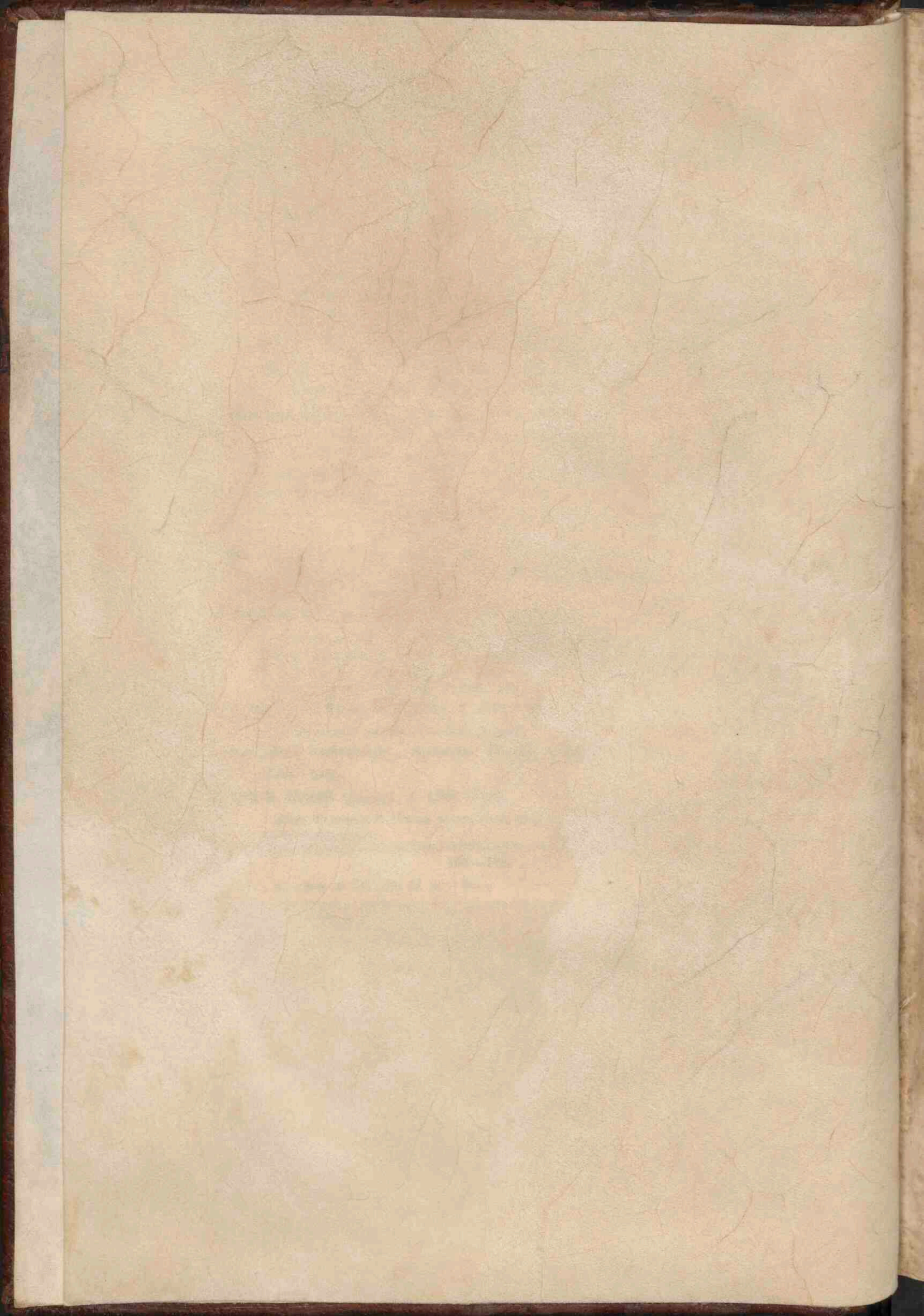
„Liber de historia S. Martinj patronj nostrj gloriosi, cathenatus in choro ecclesie nostre Traiectensis.”

124—125

Cf. notam ad cod. 122, fol. 23a—26b.

restaurant 1981
Zu: May Restaurate

Liber de historia sancti Martini
patroni nostrae gloriosae cathedralis
in choro ecclesie nostrae Eximien[is]

n° 248. t.

n° 205. y.

Seuerus desi-
derio fratri

INCIPIT PROLOG^{us}

DE VITA S^{an}cti MARTI
E V E R V S. I H I
desiderio fratri
k^{on}no salutem.
Ego quidem
frater unanimes
libellum quem
de vita s^{an}cti mar-
tini scripseram.

sceda sua p^{ro}mere. & intra domesticos
parietes cohibere decreueram. quia ut
sum natura infirmus. iudicia huma-
na uitabam. ne q^{ui}d forte arbitror ser-
mo incultior legentibus displiceret. om-
niumq; reprehensione dignissimus
iudicaretur. quia materiam disertis me-
rito s^{cri}ptoribus reseruandam impudens
occupassem. s; petenti tibi sepius nega-
re non potui. Quid enim esset q^{ui}d non
amoris tuo. uel cum detrimeto mei pu-
doris impenderem. Verum tamen
ea t^u fiducia libellum edidi. qua nulli

a te pendendum reor: quia id spon-
disti. S; uereor ne tu ei ianua sis futu-
rus: & emissus semel non queat reuo-
ri. Quod si acciderit. & ab aliquib; eū
legi uideris. bona uenia id a lectorib;
postulabis. ut res potius quam uerba p-
pendant. & equo animo ferāt. si aures
eorū uiciorū forsitan sermo pculerit. quia
regnum dī non in eloquentia. s; in fi-
de constat. Meminerint etiam salu-
tem scō. non ab oratorib; s; a piscato-
rib; predicatam. cum utiq; si utile fu-
isset. id quoq; dñs prestare potuisset.
Ego enim cum p̄imum animum ad sc̄-
bendum appul; . quia nefas putarem
tant; uir; latere uirtutes. apud me ipse
didici: ut sol̄ cismis non erubescerem
quia nec magnam umquā rerum
scientiam contigissem. Et siquid ex
his studiis olim fortasse libassem: totū
id dissuetudine tant; temporis pdidid-
sem. S; tamen ne nos maneat tam

molesta defensio sub presso si tibi uideatur
detur nomine libellus edatur. Quod
ut fieri ualeat. titulum frontis erade.
ut muta sit pagina. & quod sufficit
loquat materiam. non loquat aucto-

**INCIPIT CAPITULA LIBRI
PRIMI DE VITA ET VIRTUTIBUS S. MARTINI.**

Que sancta conuersatione adolescentie &
caritate. uel patientia atq; humilitate
& quod ante baptismum perfectionem tenuerit.
De clamide diuisa. & paupere uelato.
De baptismo grandi desiderio
accepto. & hostibus fidei uirtute superatis.
Vbi renuntiavit milicie. & sanctum hiliarium
expetit. & postmodum ammonitus
parentes uisitauit. & quod in itinere
insidias aduersarii patienti fide superauit.
& mediolani monasterium constituit.
& insidiantibus hereticis gallinariam
insulam expetierit. & ibi uenena superauerit.
& iterum sanctum hiliarium expetierit.
De monasterio. in pictaui constituto.

& ibidem caticumino mortuo suscitato.
& postea baptismo consecuto. **D**e seruo
lupicini suscitato. **D**e ordine episcopat⁹
& pseuerantia humilitatis ut amore.
secreti monasterio constituto. & qualiter
exemplo & doctrina. discipulos erudierit.

Vbi locum nomine calitonnū fraude ini-
mici destructa ab errore liberauit. **U**bi
gentilium turbas cū uoluit stare fecit.
& cū libuit abire pmisit. **V**bi templum
antiquissimū diruit. & arborē pinū sup
se ruentem. signo crucis opposito. in aliā
partem pstrauit. & gentilium multitu-
dinē uniuersam hoc miraculo conuertit
fecit. **U**bi fano incenso ignē domi im-
minentem fide reppulit. **V**bi ad diru-
endū fanū. angloꝝ presidia meruit. **V**bi
orationis uirtute pcessorē superauit. **V**bi
pcessorū ferrum de manibꝫ excussum
non comparuit. **U**bi paralyticū curauit.
Vbi tetradū seruū a demonio liberauit.
& ipsū tetradū a gentilitatis absoluit

errore. **V**bi demoniaco furenti digitos
in os intulit. & confestim purgauit. **V**bi
ciuitatē de metu barbaroy liberauit.

Vbi leprosum osculo purgauit. **V**bi filia
arborū epistolę suę tactu sanata est. **U**bi
benedicti paulini oculos non solum ex-
teriores. s; etiam interiores illuminauit.

Vbi ipse scs p anglm curatus est. **V**bi in cog-
uiuio impatoris prbrm ptulit impe-
ratorj. & ipsi maximo pdixit futura
que sunt impleta. **Q**uod angli cum eo
sepe locuti sunt. **V**bi diabolus cornu cru-
entum in manu tenens cellulam eius
erupit. & clarū prbrm temptare cona-
tus est. & quod uisibilem se ei formis
diuersis ingerebat. etiam regio habi-
tu. & qd eo tempore etiā in aliis regio-
nib; figmenta sic machinat. **V**bi be-
nedictus seuerus ad eum plena fide
& caritate prexit. & exponit pfectionē
illius religionis. ut quib; exemplis eos
ad timorem dñi puocauit. & quod p

inuidis & obtrektoribus suis semper ora-
uerit. & aduersum omnes insidias patien-
tiam assumpserit. & a caritate sua nul-
lum repulerit. & animum celo semper in-
tentum ab oratione nunquam laxauerat.

INCIPIT PROLOGUS EIVSDEM.

**DE EADEM RATIONE. Pleneq; mor-
taliu studio**

mortalium studio
& gloria seculari inaniter deditur exinde
phenne ut puta-
bant memoriae
nomini sui que
siuerunt. si uitas

RI
Q. clarorum uiro-
rum stilo illustrassent.
Que res utiq; non phenne qui-
dem. sed aliquantulum tamen
concepte spei fructum afferebat.
quia & sui memoriam licet in-
cassum propagabant. & propositis
magno-
rum uiro-
rum exemplis. non

parua emulatio legentib; excitabat.
sed tamen nichil ad beatā illā etnāq;
uitam hęc eorū cura p̄tinuit. Quid enī
aut ipsis occasura cum sc̄to sc̄ptorū suorū
glā p̄fuit. aut quid posteritas emolu
mentū tulit. legendo hęcōrē pugnante.
aut sociatē phylōsophante. cū eos non
solum imitari stulticia sit. sed non acer
rime etiam impugnare dementia.
quippe qui humanam uitā presentib;
tantū actib; estimantes. spes suas fabu
lis. animas sepulchris dederunt. Siq̄
dem ad solam hominū memoriā
se p̄petuandos crediderunt. cū hominū
officiū sit. p̄hennē potius uitam. quā
p̄hennē memoriā querere. non scriben
do aut pugnando. uel phylōsophando.
sed pie. sc̄e. religiosēq; uiuendo. Qui
q̄dē error humanis litteris traditus. in
tantū ualuit. ut multos plane emulos
uel inanis phylōsophiē. uel stultē illius
uirtutis inuenerit. Vnde facturū m̄

ope precium uideor. si uitā scīssimū uirū
exemplo aliis morū pfuturā p̄sc̄psero.
eo q̄d utiq; ad ueram sapientiam. & ce-
lestem militiam. diuināq; legentes. inci-
tabunt. In quo ita nr̄i quoq; rationē
cōmodi ducimus. ut non inanē ab ho-
minib; memoriā. sed eternū a dō premij
um expectem. quia & si ipsi non ita uiri-
mus. ut exemplū aliis esse possim. dedi-
mus tamen opam. ne his lateret qui
esset imitandus. Igitur scī martini ui-
tam sc̄bere exordiar. ut que uel ante ep̄
copatum. uel in episcopatu gesserit. adō
ea in quib; ipse tantū conscius fuit nesci-
unt. quia laudem ab hominib; non re-
quirens. quantū in ipso fuit. om̄s uirtu-
tes suas latere uoluisset. Quāq; etiam
ex his que compta nobis erant plura
omissimus. quia sufficere credidimus.
si tantum excellentiora notarent. simul
& legentib; consulendum fuit. ne qd̄ his
pareret copia congesta fastidiū. Obse-

cro autē eos qui lecturi sunt. ut fidem
dictis adhibeant: neq; me quicq; nisi
comptum. & pbatū scripsisse arbitren-
tur. Alioquin tacere: quā falsa dice-
re maluissem. **INCIPIT. VITA**

SĒI MARTINI

EPĪ. EDITA. A

SEVERO. SUL

PITIO. PRES

BITER. O:

Glabarie pannoniarū
Toppido oriundus fuit.

Maluit est. parentib; se-

Acundū sc̄li dignitatē
non infimis: gentilib;

Rtamen. Pater eius mi-

Tles p̄mum: post t̄bu-
nus militum fuit. Ip-

Nse armatā militiam in
adulescentia secutus:
inter scolares alas sub

Lectio p̄. infelto
bi martini ep̄i
gub̄ martini
labarie

euglin. Sine lumbi uñi p̄mota. Omelia
Gregorius pa. pe.

rege constantio. dein sub iuliano ce-
sare militauit. non tamen sponte.
quia a p̄mis fere annis diuinā poti⁹
seruitutem sacra illustris pueri inspi-
rauit infantia. Nam cum esset annoꝝ
decem. inuitis parentibꝫ ad eccliam
confugit. seq; catecuminū fieri po-
stulauit. Mor mirū in modū totus
in dei opere conuersus. cum esset annoꝝ
duodecim. heremū concupiuit: fecit
seq; uotis satis. si etatis infirmitas non
obstitisset. Anim⁹ tam̄ aut circa mona-
stera. aut circa eccliam semp̄ intentus:
meditabat̄ adhuc in etate puerili. quod
postea deuotus impleuit. Sed cum edi-
ctum esset a regibꝫ. ut ueteranoꝝ filii ad
militiam scriberentur. p̄dente patre
qui felicibꝫ eius actibꝫ inuidebat. cum
esset annoꝝ quindecim. raptus. & cate-
natus. sacramentis militaribꝫ implica-
tus est: uno tantum seruo comite
contentus. cui tamen uersa uice dñs

Unica infra octauā beati martini. euglin
Sunt lumbi ur̄i p̄angra. quere i Hermone

seruiebat. adeo ut plerūq; ei & calciamē
ta ipse detraheret. & ipse detergeret. ci
bum unā caperent. hic sepius mini
straret. Triennium fere ante baptis
ma in armis fuit. integer tamen ab
his uitiis quib; illud hominū genus
implicari solet. Multa illi circa con
militones benignitas. mira caritas.
patientia uero atq; humilitas ultra
humanū modū. Nam frugalitatem
in eo laudari non est necesse. qua ita
usus est. ut iam illo tempore. non mi
les sed monachus putaretur. Quib;
re; ita sibi omnes cōmilitones suos
deum erat. ut eum miro affectu uene
rarent. Necdum tamen regeneratus in
xpō. agebat quendam bonis opibus
baptismatis candidatum. assistere sci
licet laborantib;. opem ferre miseris. ale
re egentes. uestire nudos. Nichil sibi ex
militie stipendius. preter cotidianum
uictum reseruabat. Jam tū euangliū

non surdus auditor. de crastino non
cogitabat. *explet. quilibet. 111*

13.

Quodam itaq; tempore. cum iam ni-
chil preter arma & simplicem mi-
licie uestem haberet. media hieme que
solito asperior inhorruerat. adeo plerosq;
uis algoris extingueret. obuium habu-
it in porta ambianensium ciuitatis
pauperē nudum. Qui cum pretereun-
tes. ut sui misererent^r oraret. om̄sq; mi-
serum preterirent. intellexit uir deo
plenus. sibi illum alius misericordiam n̄ pre-
stantib; reseruari. Quid tam ageret.
Nihil preter clamidem qua indutus e-
rat habebat. iam enī reliqua in opus
simile consumpserat. Arrepto itaq; fer-
ro quo accinctus erat. mediam diuidit.
partemq; ei pauperi t̄buit. reliqua
rursus induitur. Interea de circūstanti-
b; ridere nonnulli. quia deformis esse
& truncatus habitu uideret. Multy
quidem quib; erat mens sanior altius

gemere quod nichil simile fecissent: cū
utiq; plus habentes uestire pauperē sine
sua nuditate potuissent. Nocte igitur
insecuta. cum se soporū dedisset: uidit
xp̄m clamidis sue qua pauperē tegerat
parte uestitum. Intueri diligentissime
dn̄m: uestemq; quā dederat iubetur
agnoscere. Mox ad anglōy circumstan-
tium multitudinē: audit ih̄m clara uo-
ce dicentem. Martin⁹ adhuc catenūm?
hac me ueste contexit. Vere memor dn̄s
dictōy suoy que ante predixerat. quā-
diu fecistis hec unj ex minimis istis. m̄
fecistis. se in paupe p̄fessus est fuisse uesti-
tum. & ad confirmandum tam boni
operis testimonium. in eodem se habi-
tu quē paup̄ acceperat. est dignatus
ostendere. Quo uisu uir beatissimus.
non in glām est elatus humanā: sed bo-
nitatē dī in suo opere cognoscens. cum
esset annoz duo uiginti. ad baptisma
conuolauit. Nec statim militie renung-

auit. tribuni sui precibus euictus. cui con-
tubernium familiare prestabat. Etenim
transacto tribunatus sui tempore. renunti-
aturum se seculo pollicebatur. Qua martini
expectatione suspensus. per biennium
fere postea quam est baptisma consecutus.
solo scilicet nomine militauit. |||

111.

Inter ea irruentibus intra gallias barbaris.
iulianus cesar. coacto in unum exercitu. apud
uangionum ciuitatem. donatium cepit ero-
gare militibus. & ut est consuetudinis singu-
ly citabantur. donec ad martinum uentum est.

Tum uero opportunum tempus existimans
quo peteret missionem. neque enim inte-
grum sibi fore arbitrabatur. si donatium
non militaturus acciperet. hactenus in-
quit ad cesarem. militaui tibi: patere
ut nunc militem deo. Donatium tuum
pugnaturus accipiat. Christi ego miles
sum: pugnare mihi non licet. Tum uero
aduersum hanc uocem tyrannus infremu-
it: dicens eum metu pugne que postea

ra die erat futura. non religionis grā
detrectare militiam. At Martinus in
trepidus immo illato sibi terrore con
stantior. si hoc inquit ignauie ascri
bitur. non fidei. crastina die ante aciem
inermis astabo. & in nomine dñi ihu.
signo crucis non clipeo pectus aut
galea. hostium cuneos penetrabo se
curus. Retrudi ḡ in custodiam iubet.
facturus fidem dictis. ut inermis bar
baris obiceretur. Postero die hostes
legatos de pace miserunt. sua omnia
seSEQ; dedentes. Unde quis dubitet
hanc uere beati uirj fuisse uictoriam.
cui prestatum sit ne inermis ad preliū
mitteret. Et quamuis pius dñs seruare
milite suū. inter hostium gladios & te
la potuisset. tamen ne uel aliorum
morte scī uiolarentur obtutus. exemit
pugne necessitatem. Neq; enim
aliam p milite suo xp̄e debuit presta
re uictoriam. quam ut subactis sine

sanguine hostibz. nemo moreretur.

Exinde relicta militia .IIII.
sc̄m hilarium pictaue ep̄m ciuita-
tis. cuius tunc in dī rebz spectata & cog-
nita fides habebat̄ expetiuit. & aliquan-
diu apud eum cōmoratus est. Temp-
tauit autem idem hylarius imposito
diaconū officio sibi eum artius impli-
care. & ministerio uinciri diuino. Sed
cum sepiissime restitisset. indignū se es-
se uociferans. intellexit uir dī altioris in-
genū. hoc eum modo posse constringi.
si id ei officii imponeret. in quo quidā
locus iniurie uideretur. Itaq; exorcistā
eum esse p̄cepit. Quam ille ordina-
tionem ne despexisse tanq̄ humiliore
uideret̄. non repudiauit. Nec multo
post ammonitus p̄ soporem. ut patri-
am parentesq; quos adhuc gentilitas
detinebat. religiosa sollicitudine uisita-
ret. ex uoluntate sc̄i hilari p̄fectus est.
multisq; ab eo obstrictus precibz & lac̄

mis ut rediret. mestus ut ferunt peregrinationem illam aggressus est. contestat' fr̄ib; multa se aduersa passurum. quod postea pbauit euent'. Ac p̄mū inter alpes deuia consecut' incidit in latrones. Cumq; un' securi eleuata. in caput ei' librasset ictum. ferientis dexteram sustinuit alter. Vinctis tamen postergum manib; uni seruandus & custodiendus tradit'. Qui cum eum ad remotiora loca duxisset. p̄cunctari ab eo cepit quis nam esset. Respondit xp̄ianum se esse. Querebat etiam ab eo an timeret. Tunc uero constantissime p̄fitetur. nunq̄ se tam fuisse securum. q̄a sciret misericordiam dñi. maxime in temptationib; affuturā. se magis dolere illi. qui xp̄i misericordia utpote latrocinia exercens esset indignus. Ingressusq; euangelicam disputationem. uerbum dī latronj predicabat. Quid longius moror. Latro credidit. p̄secutusq;

martiniū uie reddidit. orans ut p se
dñm precaret. Idemq; postea religiosam
agens uitam. uisus est: ut hec que sup
retulimus. ab ipso audita dicant. Igit̃
Martinus inde pgressus. cum mediola
num preterisset. diabolus in itinere hu
mana specie assumpta. se ei obuium tu
lit: quo tenderet querens. Cūq; id a
Martino responsi accepisset. se quo dñs
uocaret intendere: ait ad eum. Quocūq;
ieris. uel quecūq; temptaueris. diabo
lus tibi aduersabit. Tunc ei pphica uocere
spondit. Dñs in adiutor est: non time
bo quid faciat in homo. Statimq; e
conspectu eius inimicus euauit. Itaq;
ut animo ac mente conceperat. matrē
gentilitatis absoluit errore. patre in
malis pseuerante: plures tamen suo
saluauit exemplo. Deinde cum heresis
arriana p totum orbem. & maxime in
tra illiricum pullulasset. cum aduer
sus pfidiam sacerdotum. solus pene

acerrime pugnaret. multisq; suppliciu^s
esset affectus. nam & publice uirgis
cesus est. & ad extremū de ciuitate exi
re compulsus. italiam repetens. cum
intra gallias quoq; discessu sc̄i hilarū
quem ad exilium hereticorū uis coege
rat turbatam eccliam compisset. me
diolani sibi monasterium statuit. Ibi
quoq; eum auxentius auctor & prin
ceps arrianorū grauissime insectatus est.
multisq; affectum iniuriis. de ciuitate
exturbauit. Cedendum itaq; tempo
ri arbitratus. ad insulam cui gallinaria
nomen est secessit. comite quodam pre
bitero magnarū uirtutū uiro. Hic ali
quādiu radicib; uixit herbarū. quo
tempore elleborū uenenatum ut ferunt
gramen in cibum sumpsit. Sed cum
uim uenenū in se grassantis uicina iā
morte sensisset. imminens piculum
oratione repulit. statimq; om̄is dolor
fugatus est. Nec multo post cum sc̄o hi

lario comperisset regis penitentia. po-
testate indulgentiam fuisse redeundi. rome,
ei temptavit occurrere. pfectusq; est ad
urbem.

.V.

Cum iam hilari^r preterisset. ita eū
est euestigū psecutus. Cumq; ab
eo gratissime fuisset susceptus. hanc
longe sibi ab oppido monasterium
collocavit. Quo tempore se ei quidam
cathumin^r iunxit. cupiens scīssimi uiri
institū disciplinā. Paucis quippe int̄
positis dieb; languore correptus. uī fe-
brium laborabat. ac tum martinus
forte discesserat. Et cum p̄ triduum
defuisset. regressus exanime corpus in-
uenit. ita subita mors fuerat. ut absq;
baptismate humanis reb; excederet.
Corpus in medio positum. tristi meren-
tium fratrū frequentabat̄ officio. cum
martinus flens & eiulans accurrit.
Tum uero tota scīn sp̄m mente concipi-
ens. egredi cellulam in qua corpus

ad
11.

iacebat ceteros iubet: ac foribus obseratis.
sup examinata defuncti fr̄s membra
p̄sternit. Et cum aliquandiu orationi
incubuisset. sensissetq; p̄ sp̄m. d̄ni ad eē
uirtutē: erectus paululum. & in de-
functi ora defixus. orationis sue. ac mi-
sericordię d̄ni intrepidus expectabat
euentū. Uixq; duarū horarum spaci-
um intercesserat. uidit defunctū pau-
latim membris om̄ib; cōmoueri. &
laxatis in usum uidendi palpitare lu-
minib;. Tum uero magna ad d̄nm
uoce conuersus. gr̄as agens. cellulam
clamore compleuerat. Quo audito. q̄
p̄ foribus astiterant. statim irruunt.
Mirum spectaculum. q̄d uidebant ui-
uere: quem mortuum reliquissent.
Ita redditus uite. statim baptisma con-
secutus. plures postea uixit annos. p̄-
musq; apud nos martini uirtutum.
uel materia. ut testimonium fuit.
Idem tamen referre erat solitus se cor-

poze exitum. ad tribunal iudicis duc-
tum. deputatumq; obscuris locis:
uulgarib; turbis tristem excepisse sen-
tentiam. Tum p̄ duos angelos iudici
fuisse suggestum: hunc esse p̄ quo mar-
tinus oraret. Ita p̄ eosdem anglos se
iussum reduci. & martino redditum.
uiteq; p̄stine restitutum. Ab hoc p̄mo
tempore beati uiri nomen enituit:
ut qui sc̄s iam ab hominib; habeba-
tur. potens etiam & uere ap̄licus ha-
beretur.

• V I •

Nec multo post dum agrum lupicti-
ni cuiusdam honoratq; sc̄m sc̄m
uiri preteriret. clamore & luctu turbe
plangentis excipitur. Ad quā cum sol-
licitus astitisset. & quis esset hic fletus
inquiret. indicatur unū e familia
seruulum laqueo sibi uitam extorsis-
se. Quo cognito cellulam in qua corp⁹
iacebat ingreditur. exclusisq; om̄ib; tur-
bis. sup̄stratus corpori aliquantisp̄ ora-

uit. Mox uiuifcente uultu. marcescen-
tibz oculis. in illius defunctus erigitur.
lentoq; conamine enisus assurgere.
apprehensa beati uiri dextra. in pedes
constitit. atq; ita cum eo usq; ad uesti-
bulum domus. turba omni inspectante
processit.

V I I.

Sub eodem fere tempore Martinus
ad episcopatum tironice ecclie pe-
tebatur. Sed cum erui a monasterio
suo non facile posset. ruricius quidam
unus e ciuibz uxoris languore simula-
to. ad genua illius prostratus. ut egre-
deretur obtinuit. Ita dispositis iam
in itinere ciuium turbis. sub quadam
custodia ad ciuitatem usq; deducitur.
Mirum in modum incredibilis multitu-
do. non solum ex illo oppido. sed etiam
ex uicinis urbibus ad suffragia ferenda
conuenerant. Una omnium uoluntas
eadem uota. eademq; sententia. Mar-
tinum episcopatu esse dignissimum.

istud legitur in transla-
tione sancti martini.

domine si ad huc populum

Yterea. beato uiro seminudus hibernus mensi Fe. vi.
bus pauper occurrit. orans sibi uestimen-
tum dari. Tunc ille accersito archidiacono.
iussit argentem sine dilatione uestiri. Dein
de secretariū ingressus. cum solus ut erat
illi consuetudo resideret. hanc enī sibi eti-
am. in ecclesia solitudinem pmissa clericis
libertate prestabat. Cum quidem in alio
secretario presbiteri sederent. uel salutacio-
nibus uacantes. uel audiendis negocijs oc-
cupati. martinum uero usq; in eam horā
qua sollempnia populo agi consuetudo
deposceret. sua solitudo cohibebat. num-
quam ^{en} cathedra usus est. nam in ecclesia
nemo unquā illum sedere conspexit. Er-
go hoc secretum beati uiri pauper ille
captatum. cum ei archidiaconus dare tu-
nicam distulisset. irrupit dissimulatū
se a clerico querens. algere deplorans.
Nec mora scs paupere non uidente.
intra amphibulam sibi tunicam laten-
ter eciurrit. paupem q; contextum. dis-

cedere iubet. Dein paulo post archidiacono
nus ingressus. admonet pro consuetudine
expectare in ecclesia populum illum ad agen
da sollemnia debere procedere. Cui
ille respondens ait. Pauperem prius de
se autem dicebat oportere uestiri. se ad
ecclesiam non posse procedere. nisi ueste
pauper acciperet. Diaconus uero ni
chil intelligens. quia extrinsecus indu
tum amphibula ueste. nudum interius
non uidebat. Postremo pauperem non
comparere causatur. Michi inquit
uestis que preparata est deferat. pauper
non deest uestiendus. Artatus de
mum clericus. necessitate compulsus. iam
que felle commoto. e proximis tabnis.
bigeccigam uestem. breuem que atque his
pidam. quinque comparata argenteis
rapit. atque ante martini pedes iratus
exponit. En inquit uestis. sed pauper
hic non est. Ille nichil respondens
iubet eum paululum stare pro foribus.

secreto procurans. dū sibi uestem
nucius imponeret. totis uirib; elaborās.
ut possit occultū esse quod fecerat. S;
quando in scīs uiris latent ista. queē
ab; uelint nolint cuncta pducunt.

Cum hac igit̄ oblaturus.
sacrificiū deo ueste procedit. quo
quidem die mira dicturus. cum iam
altariū sicut est sollempne benediceret.
globū igneū de capite illius uidi mus
emicare. ita ut insublimē contendens.
longius collum crinem q; flamma pro
duceret. Hoc licet celeberrimo factū
die in magna popl; multitudine ui
derimus. una tantum de uirginibus.
et unus de presbiteris. tres tantum
uidere de monachis. ceteri cur non
uiderint. non potest esse iudicij. Ince
rea dum uicum quendam habitanti
um multitudine frequentissimū uir
dei preteriret. obuiam ei in manus pro
cessit turba que erat tota gentium.

¶ Nam nemo in illo uico nouerat xp̄ia-
num. Verū ad famam tanti uiri. campos
omnes late parentes. confluentū multitu-
do contexerat. Sensit hic martinus
operandum. et annūtiante sibi spiritu.
totus infremuit. Hec mortale sonans.
uerbū dei gentib; p̄dicabat. sepius in-
gemiscens. cur tanta dñm saluatorem
turba nesciret. Interea mulier quedā
cuius filius paulo ante defecerat. cor-
pus exanime beato uiro protensis ma-
nib; cepit offerre dicens. Scimus q̄a
amicus dei es. restitue michi filium
meum. quia unicus michi est. Junxit
se cetera multitudo. et matris uocibus
adclamabat. Tum martinus uiciens
pro expectantium salute consequi se
posse uirtutem. defuncti corpus pro-
prijs manib; accepit. et cum expectan-
tibus cunctis genua flexisset. ubi cō-
summata oratione surrexit. uiuifica-
tum paruulum matri restituit. Tū

uero multitudo omnis in celum clamo
re sublato. xpm dominū fateri. pos
tremum cuncti ceteruacim ad genua
beati uirj ruerē ceperunt. fideliter
postulantes. ut eos faceret xpianos.
Hec cunctatus. in medio ut erat cā
po. cunctos imposita uniuersis ma
hu. catecuminos fecit.

*residuum videt in quibus ca. 27 libri
ubi quid en. nuntiat de vbo ad verbum
purganda ibi. Inuenit ad vnum etc.*

felicem fore sub tali ecclia sacerdote.
Pauci tamen & nonnulli ex episcopis
qui ad constituendum antistitem fu-
erant euocati. impie repugnabant.
dicentes. scilicet contemptibilem esse
personam. indignum esse episcopatu
hominem uultu despicabilem. ueste
sordidum. crine deformem. Ita a po-
pulo sententiae sanioris. hec illoz irri-
sa dementia est. qui illustrem uirum.
dum uituperare cupiunt. predicabant.
Nec uero aliud his facere licuit. quam
quod populus dno uolente cogebat.
Inter episcopos tamen qui affuerant.
precipue defensor quidam nomine
dicitur restitisse. Vnde animaduer-
sum est grauer illum lectione pphe-
tica tunc notatum. Nam cum fortu-
tu lector cui legendi eo die officium erat.
interclusus a populo defuisset. tur-
batis ministris dum expectatur qui
non aderat. unus e circumstantibus

sumpto psalterio. quem primū uersū
inuenit. arripuit. Psalm' autē hic erat.
Ex ore infantium & lactentiū p̄fecisti lau-
dem p̄pter inimicos tuos: ut destruas
inimicum & defensore. Quo lecto clamor
populi extollitur. pars diuersa confun-
ditur: atq; ita habitum est. diuino nu-
tu psalmum hunc lectum fuisse. ut
testimoniū opis sui defensor audiret.
quia ex ore infantium atq; lactentiū
in martino dñi laude p̄fecta. & osten-
sus pariter. & destructus est inimicus.
Iam uero sumpto episcopatu qualem
se quantūq; prestiterit: non est nr̄e fa-
cultatis euoluere. Idem enim constan-
tissime p̄seuerabat qui prius fuerat.
eadem in corde eius humilitas. eadem
in uestitu eius uilitas fuit: atq; ita plenū
auctoritatis & gratiæ. implebat episcopi
dignitatē: ut non tamen p̄positum mo-
nachi uirtutemq; desereret. Aliquādiu
ergo adherenti ad eccliam cellula usus

est. Deum cum inquietudinē frequen-
tantium ferre non posset. duob; fere ex-
tra ciuitatem miliaris monasterium
sibi statuit. Qui locus tam secretus. &
remotus erat: ut heremy solitudinem
non desideraret. Ex uno enim latere p̄-
cisa montis excelsi rupe ambiebatur:
reliquā planiciem liger fluuus reduc-
to paululum sinu clauferat. Una tantū
eademq; arcta admodum uia adiri po-
terat. Ipse ex lignis contextam cellulā
habebat. Vulg; quidem e fr̄ib; in eun-
dem modū: pleriq; saxo supiecti mon-
tis cauato. receptacula sibi fecerant. Dis-
cipul; uero octoginta erant: qui ad exē-
plum beati magistri instituebantur.
Nemo ibi quicq; proprium habebat: om̄ia
in medio conferebant. Non emere aut
uendere ut plerisq; monachis moris est.
Cui^{cuiq;} quā licebat. Ars ibi exceptis scripto-
rib; nulla habebat. cui tamen operi mi-
nor etas deputabat: maiores orationi

uacabant. Rarus cuiquā extra cellulam
suam egressus: nisi cum ad locum orati
onis conueniebant. Cibū unū omīs post
horam ieiunii accipiebant. Vinum ne
mo nouerat: nisi quem infirmitas coe
gisset. Pleriq; cameloz setis uestiebant.
mollior ibi habitus p̄ cōmine erat. Qd
eo magis sit mirum necesse est: quod
multi inter eos nobiles habebantur: qui
longe aliter educati. ad hanc se humili
tatem & patientiam coegerant: pluresq;
ex his postea episcopos uidimus. Que
enim esset ciuitas aut ecclia: que non
se de martini habere monasterio cupe
ret sacerdotes? V I I I.

Sed ut reliquas uirtutes eius quas
in episcopatu egit aggrediar. erat
haut longē ab oppido p̄ximus mona
sterio locus. quē falsa hominū opinio.
uelut consepultis ibi martirib; sacraue
rat: nam & altare ibi a superiorib; epis
constitutum habebat. Sed Martinus

non temere adhibens incertis fidem.
ab his qui maiores natu erant. pr̄bris
ut clericis. flagitabat nomen sibi mar-
tiris. & tempora passionis ostendi. gran-
di se scrupulo pmoueri. quod nichil cer-
ti constans sibi maiorū memoria tradidisset.
Cum aliquandiu ergo a loco illo se
abstinuisset. nec derogans religioni q̄a
incertus erat. nec auctoritatem suam uul-
go accōmodans. ne supersticio conuale-
ret. quodam die paucis secum adhibitis
fr̄ib; ad locum p̄git. Dein sup̄ sepulchrū
ipsum astans. orauit ad d̄m. ut quis
esset uel cuius meriti sepultus ostende-
ret. Tum conuersus ad leuam. uidet
p̄pe assistere umbram sordidam trucē.
Nomen edicit. de c̄mine confitetur lacro-
nem se fuisse. ob scelera p̄cissum. uul-
gi errore celebratum. sibi nichil cum mar-
tirib; esse cōmune. cum illos gl̄a. se pe-
na retineret. Mirum in modum uocem
loquentis. qui aderant audiebant. p̄

Impat. nom̄
meritūq; ut
loq̄ret̄.

sonam tamen non uidebant. Tum ma-
tinus quid uidisset exposuit: iussitq; ex
eo loco altare quod ibi fuerat submoue-
ri. atq; ita populum superstitionis illius
absoluit errore.

V I I I .

Accidit autem in sequenti tempore dū
iter ageret. ut gentilis cuiusdam cor-
pus. quod ad sepulchrum. cum superstitio-
so funere deferretur obuium haberet. con-
spicatusq; eminus uenientium turbam.
quid nam id esset. ignarus paululum
stetit. Nam cum fere quingentoz passu-
um interuallum erat. ut difficile fuerit
dinoscere quid uideret. tamen quia ru-
sticam manū cerneret. & agente uento
linteamina corporis superiecta uolitarent.
pphanos sacrificioz ritus agi credidit. q̄a
esset hec galloz consuetudo rusticis. si-
mulacra demonum candido tecta ue-
lamine. misera pagros suos circumfer-
re dementia. Elato ergo in aduerso sig-
no crucis. impat turbe non moueri loco.

onusq; deponere. hic uero mirum
in modum uideres miserof p̄mum
uelut saxa riguisse: deinde cum p̄mo
mouere se summo conamine niteren-
tur: ultra accedere non ualentes. ridi-
culam in uertiginem rotabantur. do-
nec uicti corporis onus deponunt at-
toniq; & semet inuicem aspectantes.
quidnam sibi accidisset. taciti cogita-
bant. Sed cum beatus uir comperis-
set. exequiarum esse illam frequen-
tiam non sacroz. eleuata rursus
manu. dat eis abeundi. & tollendi po-
testatē corporis. Ita eos & cum uoluit
stare compulit: & cum libuit abire
p̄misit.

Tem dum in uico quodam templum
antiquissimum diruisset. & arborē
pinum que fano erat p̄xima esset
aggressus. excidere: tum uero anti-
stes loci illius. ceteraq; gentium tur-
ba cepit obsistere. Et cum idem il-

li dum templum euertit impante
dño quieuisent. succidi arborem n̄
patiebant. Ille eos sedulo cōmonere
nichil esse religionis in stipite. dñm
potius cui seruiret ipse sequerent. ar
borem illam excidi oportere. quia esset
demonj consecrata. Tum unus ex his
qui erat audatior ceteris. si habes inq̄t
aliquam de deo tuo quem dicis te co
lere fiduciam. nosmet ipsi succidim⁹
hanc arborem. tu ruentem excipe. Et
si tecum est tuus ut dicis dñs. euades
Tum ille intrepide confisus in dño. fac
turū se pollicetur. hic uero ad istiusmo
di conditionem. omnis illa gentilium
turba consentit. facilemq; arboris sue
habuere iacturam. si inimicum sacrorū
suarū casu illius obruissent. Itaq; cum
unam in partem pinus illa esset ac
clinis. ut non esset dubium quam in
partem succisa corrueret. eo loco uinct⁹
statuit p̄ arbitrio rusticorū. q̄ arbore

esse casuram nemo dubitabat. Suc-
cidere igitur ipsi suam pinum cum in-
genti gaudio leticiaq; ceperunt. Aderat
eminus turba mirantium. iamq; paula-
tim nutare pinus. & ruinam casura
minitari. Pallebant eminus monachi
& periculo iam ppioze conterriti. spem
omne fidemq; pdiderant. solam mar-
tini mortē expectantes. At ille confisus
in dño. intrepidus operiens cum iam
fragorem sui pinus concidens edidis-
set. iam cadenti. iam sup se ruenti. ele-
uata obuiam manu. signum salutis op-
ponit. Tum uero ut turbinis modo
retro actam putares. diuersam in par-
tem ruit. adeo ut rusticos qui tuto in
loco steterant. pene pstrauerit. Tum
uero in celum clamore sublato. genti-
les stupuere miraculo. monachi flere
pre gaudio. xp̄i nomen in cōmune ab
omnib; predicari. satisq; constitit eo die
salutem illi uenisse regioni. nā nemo

fere ex immani illa multitudine gen-
tium fuit. qui non impositione ma-
nus desiderata dñm ihm relicto impi-
etatis errore crediderit. Et uere ante
martinum pauci admodum. immo
pene nulli in illis regionibz xp̄i nom̄
receperant. Quod adeo uirtutibz illi
exemploq; conualuit. ut iam ibi nul-
lus sit locus. qui non aut eccl̄iis frequen-
tissimis. aut monasteriis sit repletus.
Nam ubi fana destruxerat. statim ibi
aut ecclesias. aut monasteria constru-
ebat. X I.

Nec minorem sub idem fere temp̄.
eodem in opere uirtutem edidit.
Nam cum in uico quodam fano anti-
quissimo. & celeberrimo ignem im-
misisset. in proximam immo adheren-
tem domum. agente uento flammaz
globi ferebantur. Quod ubi martin⁹
aduertit. rapido cursu tectum dom⁹
scandit. obuium se aduenientibz flam

mis inferens. Tum uero mirum in
modum cerneret contra uim uentq
ignem retorqueri: ut compugnanti
um inter se elementoz quidam con
flictus uideretur. Ita uirtute martini
ibi tantum ignis est operatus: ubi
iussus est.

• X I I •

H uico autem cui leprosum nomen
est. cum idem templum opulentissi
mum superstiose religionis uoluisset
euertere: restitit ei multitudo gentili
um. adeo ut non absq; iniuria sit re
pulsus. Itaq; secessit ad proxima loca.
ibiq; p triduum calicio tectus & cine
re. ieiunans semp atq; orans. precaba
tur dñm: ut quia templum illud euer
tere humana manu non potuisset: uir
tus illud diuina dirueret. Tum sub
ito ei duo angeli hastaq; atq; sc utaq;
instar militie celestis se obtulerunt: di
centes missos se a dño. ut rusticam mul
titudinem fugarent. presidiumq; ferret.

martino. ne quis dum templum di-
rueret obsisteret. rediret q̄ & op̄ceptum
deuot̄ impleret. Ita regressus ad uicium
inspectantib; gentiliū turbis. & qui-
escentib;. dum p̄fanam edem usq; ad
fundamenta dirueret. aras om̄s atq;
simulacra redegit in puluerem. Quo
uiso rustici cum se intelligerent diui-
no nutu op̄stupefactos. atq; p̄territos.
ne ep̄o repugnarent. om̄s fere in ih̄m
d̄nm crediderunt: clamantes palam
& confitentes d̄m martini colendum.
ȳdola negligenda. que sibi prodesse
non possent.

X I I I.

Quod etiā in p̄ago eduoꝝ gestū sit referā.
Ubi dum templum itidē euerteret.
furens gentiliū rusticoꝝ in eū irruit
multitudo. Cumq; unus audacior cete-
ris. stricto eum gladio peteret: reiecto
pallio nudam ceruicem p̄cussuro pre-
buit. Nec cunctatus ferire gentilis. sed
cum dexteram altius extulisset. resupi-

nus ruit: consternatusq; diuino metu
ueniam precabatur. • X I I I I •

Nec dissimile huic fuit illud. cum eū
ydola destruente. cultro quidam
ferire uoluisset. in ipso ictu ferrum ei
de manib; excussum non comparuit.
Plerumq; autē contradicentib; sibi rusti
cis ne eoz fana destrueret. ita predica
tione scā gentilium animos mitigabat.
ut luce eis ueritatis ostensa. ipsi sua tē
pla subuerterent. Curationum quoq;
tam potens in eo grā erat: ut nullus
fere ad eum egrotus accesserit. qui non
continuo receperit sanitatē: quod uel
ex consequenti liquebit exemplo.

Reueris puella quedam X V
dura paralisis egritudine tenebat:
ita ut iam p̄ multum tempus nullo
ad humanos usus corporis officio fun
geret. Omni ex parte premortua: uix
tenui spū palpitabat. Tristes ad solam
funeris expectationē: assistebant ppinq̄.

Tum subito nuntiatur ad ciuitatem illā
uenisse martinum. Quod ubi pater
puelle comperit. cucurrit exanimus p
filia rogaturus. & forte martinus iam
ecclesiam fuerat ingressus. Ibi inspec
tante populo. multisq; alijs presentibz
ep̄is. euulans senex genua eius amplex
ditur dicens. filia mea moritur misero
genere languoris: & qd ipsa est morte
crudelius. solo spū uiuitiā carne premor
tua. Rogo ut eam adeas atq; benedicas.
Confido enim qd p te reddenda sit sani
tas. Qua ille uoce confusus. obstupuit
& refugit: dicens. hoc sue non esse uir
tutis. senem errare iudicio: non esse se
dignū. p quem dñs signum uirtutis
ostenderet. Per stare uehementius flens
pater & orare cepit: ut exanimem uisi
taret. Postremo a circumstantibz ep̄is
ire compulsus: descendit ad domum
puelle. Ingens turba p foribz expectans.
quidnam dī seruus esset facturus: ac

pmū que erant illius familiaria in
istiusmodi rebz arma solo pstratus ora
uit. Deinde egram intuens. dari sibi ole
um postulat. Quod cum benedixisset.
in os puelle uim scī liquoris infudit.
statimq; uox reddita est. Tum paulatim
singula contactu eius ceperunt membra
uiuiscere. donec firmatis gressibz popu
lo teste surrexit.

XVI.

Eodemq; tempore tetradiū cuiusdam
proconsularis uiri seruus demonio
correptus. dolendo exitu cruciabatur.
Rogatus ergo martinus. ut ei manū im
poneret: deduci eum ad se iubet. Sed
nequā spē nullo proferri modo ex cella
in qua erat potuit. ita in aduenientes
rapidis dentibz seuebat. Tum tetradi⁹
ad genua beati uiri aduoluit. orans
ut ad domum in qua demoniacus
habebat ipse descenderet. Tum uero
martin⁹ negare se pfani & gentilis do
mum adire posse. nam tetradius eodē

tempore adhuc gentilitatis errore im-
plicitus tenebatur. Spondit ergo se
si de puero demon fuisset exactus. xp̄ia-
num fore. Ita Martinus imposta ma-
nu puero. immundum ab eo sp̄m eiecit.
Quo uiso tetradius dñm nr̄m ihm credi-
dit. Statimq; catecuminus factus. nec
multum post baptizatus est. sempq;
Martinum salutis sue auctorem. miro
coluit affectu. XVII.

Per idem tempus in eodem oppido
ingressus patrisfamilias cuiusdam
domum. in limine ipso restitit. dicens
horribile in atrio domus demonium
se uidere. Cui cum ut discederet impe-
raret. quendam e familia q̄ in interio-
ri parte edium morabat̄ arripuit. Se-
uire miser dentib; cepit. & obuios q̄s-
cumq; laniare. Comota domus. familia
turbata. populus in fugam uersus. Mar-
tinus se furenti obiecit. ac p̄imum ei sta-
re imperat. Sed cum dentib; fremeret

hiantiq; ore morsum minaret. digitos
ei martin' in os intulit: si habes inquit
aliquid potestatis. hos deuora. Tum
u ac si candens ferrum faucib; accepis-
set: longe reductis dentib;. digitos beati
uirj uitabat attingere. Et cum fugere
de obsesso corpore penis & cruciatib; co-
geret. nec tamen exire ei p os liceret: fe-
da relinquens uestigia. fluxu uentris
egressus est.

◦ X V I I I .

Hicerea cum de metu & impetu barbaroz
subita ciuitatem fama turbasset. demo-
niacum ad se exhiberi iubet: imperatq;
ut an uerus esset hic nuntius fateretur.
Tunc confessus est sedecim demones fuis-
se. qui rumore hunc p populum dis-
seminassent: ut hoc saltem metu. ex illo
martinus oppido fugaretur. barbaros
nichil minus quam irruptione cogita-
re. Ita cum hec immundus spc media
in ecclesia fateretur. metu & turbatione
presenti ciuitas liberata est.

A pud parisiis uero dum **X. VIII**
portam ciuitatis illius magnis secū
turbis euntib; introiret. leprosum mi
serabili facie. horrentib; cunctis oscu
latus est. atq; benedixit. statimq; omī
malo mundatus. ē. Postera die ad ec
clesiam ueniens. nitenti cute. grās p
sanitate quam receperat agebat. Sed
nē hoc pretereundum ē. quod fimbrie
uestiment; ei. aliq; detract; crebras
sup infirmantib; egere uirtutes. Nam
cum aut digitis illigat;. aut collo indi
te. sunt: p sepe ab egrotantib; morbos
effugauerunt. **• X X •**

A rborius autem uir prefectorius scī
admodum & fidelis ingenii. cum
filia sua grauissimis quartane; febrib;
ureretur. eplām martini. que casu ad
eum delata fuerat. pector; puellę in ip
so accensu ardoris inseruit. statimq; fe
bris fugata est. Que res apud arborium
intantum ualuit. ut statim puellam

deo uouerit. & ppetue uirginitatj di-
cetur. pfectusq; ad martinum. puellam
ei presens ob uirtutum eius testimoniu.
que p absentem licet curata esset obtu-
lit. neq; ab alio eam quam a martino.
habitu uirginitatis imposito. passus e
consecrari. . X X I .

Paulinus uero uir magni postmodu
futurus exempli. cum oculum graui-
ter dolere cepisset. etiam pupillam eius
crassior nubes supducta terisset. oculum
ei martinus peniculo tetigit. pristinaq;
ei sanitatem sublato omni dolore resti-
tuit. . X X I I .

Pro autem cum casu quodam esset de
cenaculo deuolutus. & p confragosos sca-
le gradus decidens. multis uulnerib;
esset affectus. cum exanimis iam iace-
ret in cellula. & in modicis dolorib; cru-
ciaretur. nocte ei angelus uisus est eluere
uulnera. & salubri unguine contusi cor-
poris membra contingere. Atq; ita po-

stero die restitutus est sanitas: ut nichil
umq̄. p̄tulisse incōmodi putaret̄. Sed q̄a
longum est ire p̄ singula sufficiant hec
uel pauca de plurimis: satisq; sic nos &

V in excellentib; non subtrahere ueritatem.
& in multis uitare fastidium. **XXXIII.**

atq; ut maiora tantis inseram. quāuis
ut est nr̄oz etas tempoꝝ: quib; iam de
prauata omnia atq; corrupta sunt. ut
pene precipuum sit adulationi regie, sa
cerdotalem non cessisse constantiam
cum ad imperatorem maximū ferocis
ingenuū uirum. & belloꝝ ciuiliū ui
ctoria elatum. plures ex diuersis partib;
ep̄i conuenissent. & feda circa p̄ncipē
omniū adulatio notaret̄. seq; degene
ri inconstancia regie clientele sacerdo
talis dignitas subdidisset: in solo mar
tino apostolica auctoritas p̄manebat.
Nam & si p̄ aliquib; supplicandum regi
fuit: imperauit potius quā rogauit.
Et a conuiuio eius frequenter rogat̄

abstiniuit: dicens se mensę eius partici-
pem esse non posse. qui imperatores. u-
num regno. alterum uita expulisset. Po-
stremo cum maximus se non sponte sum-
psisse imperium affirmaret. sed impo-
sitam sibi a militibus diuino nutu regni
necessitatem armis defendisse: & non ali-
enam ab eo dei uoluntate uideri. penes
quem iam incredibili euentu uictoria
fuisset. nullumq; ex aduersariis nisi in
acie occubisset: tandem uictus. uel rati-
one. uel precibus. ad conuiuium uenit.
mirum in modum gaudente rege qđ
id impetrasset. Conuiuie autē adierant
uelut ad diem festum euocati. summi
atq; illustres uiri. prefectus. idemq; consul
euodius. uir quo nichil umq; iustius
fuit: comites duo. summa potestate
prediti: frater regis & patrius. Medi-
inter hos martini presbiter accubuerat:
ipse autem sellula iuxta regem posita
confederat. Ad medium fere conuiuium,

ut moris est pateram regi minister optu-
lit. Ille scō admodum episcopo potius da-
ri iubet: expectans atq; ambiens ut ab il-
lius dextera poculum sumeret. Sed mar-
tinus ubi ebibit. pateram presbitero suo
tradidit. nullum scilicet existimans dig-
norem qui possit prior bibere. nec inte-
grum sibi fore. si aut regem ipsum. aut
eos qui a rege erant p̄ximi p̄b̄ro pretu-
lisset. Quod factum. imperator om̄sq; q̄
tunc aderant. ita admirati sunt. ut hoc
ipsum eis in quo contempti fuerant pla-
ceret: celeberrimūq; p̄ omne palatium
fuit. fecisse martinum in regis prandio:
q̄d in infimoz iudicium conuiuus. ep̄oz
nemo fecisset. Eideq; maximo longe
ante predixit futurum. ut si ad italia
p̄geret quo ire cupiebat. bellum ualen-
tiano imperatorj inferens. sciret se
primo quidem impetu futurum esse
uictorem. sed paruo post tempore esse
periturum. Quod quidem ita uidim?

nam p̄mo aduentu eius ualentinian⁹
in fugam uersus est. Dein post annum
fere resumptis uirib⁹: captum intra adleie
muros. maximum interfecit. *XXIII.*

Constat autem etiam anglos ab eo
plerūq; uisos: ita ut conserto inuicē
apud eū sermone loquerentur. *XXV.*

Diabolum tam conspicabilem & sub-
iectum oculis habebat: ut siue se in p̄-
pria substantia contineret. siue in diuer-
sas figuras. spiritalesq; nequitas transtu-
lisset. qualibet ab eo sub ymagine uide-
retur. Quod cum diabolus sciret se effu-
gere non posse. conuictis eū frequenter
urgebat: quia fallere non posset insi-
dus. Quodam autem tempore. cornu bo-
uis cruentum in manu tenens cum in-
genti fremitu cellulam eius irrupit. cru-
entamq; ostentans dexteram. & admis-
so recens scelere congaudens: ubi est inq̄t
martine uirtus tua? Unū de tuis modo
interfeci. Tunc ille conuocatis fratrib⁹

euglm. in dnica infra odauā beati martini.
Sunt lumbi uiri p̄angri. quere in sermone.

refert quid diabolus indicasset. Sollicitos esse precepit per cellulas singulorum: quos nam hoc casu fuisset affectus. Neminem quidem deesse de monachis: sed unum rusticum mercede conductum. ut uehiculo ligna deferret. isse ad silvam nuntiant. Iubet aliquos ire ei obviam. ita haut longe a monasterio iam pene exanimis inuenitur. Extremum tamen spiritum trahens indicat fratribus casum mortis & uulneris. Junctis scilicet bubus. dum dissoluta artius lora constringit. bouem sibi excusso capite inter inguina cornu iniecisse. Nec multum post uitam reddidit. Videtur quo iudicio domini diabolo data fuerit hec potestas. In martino illud mirabile erat. quod non solum hoc quod supra retulimus. sed multa istiusmodi si quoties accidissent. longe ante preuidebat. & sibi nuntiata fratribus indicabat. frequenter autem diabolus. dum mille nocendi artibus. sanctum uirum conabatur

illudere. uisibilem se ei formis diuersis
simis ingererat. Nam interdum in iouis
persona. plerumq; mercuri. p̄sepe enim
se ueneris ac minerie. transfiguratum
uultib; offerebat. Aduersus quē semp̄
interrit. signo se crucis & orationis auxi
lio p̄tegebat. Audiebant̄ plerumq; con
uitia. quib; illum turba demonum p̄
teruis uocib; increpabat. sed om̄ia uana
& falsa cognoscens. non mouebat̄ obiectis.
Testabantur etiam aliq̄ ex fratrib; audis
se demonē p̄teruis martinū uocib; in
crepantem. cur intra monasterium ali
quos ex fratrib; qui olim baptismum di
uersis errorib; pdidissent. conuersos po
stra recepisset. exponente c̄mina singulo
rum. martinū diabolo repugnantē. re
spondisse constanter antiqua delicta me
lioris uite conuersione purgari. & p̄ mi
sericordiam d̄ni absoluendos esse peccat̄.
qui peccare desinerent. contradicente di
abolo. non p̄tinere ad ueniam c̄minosos.

& semel lapsis nullam a dño presta-
ri clementiam. Tunc in hanc uocem fer-
tur exclamasse martinus. Si tu ipse o mi-
serabilis ab hominũ insectatione desi-
steres. & te factorũ tuorũ uel hoc tempore
cum dies iudiciũ in proximo est penite-
ret. ego tibi uere confisus in dño. xpi
misericordiam pollicerer. O quã scã de
dñi pietate presumptio: in qua & si au-
toritatem prestare non potuit. ostendit
affectum. Et quia de diabolo eiusdemq;
artib; sermo exortus est. non ab re uidet̃.
licet extrinsecus referre quod gestũ ẽ. q̃a
& quedam in eo martini uirtutum por-
tio ẽ. & res digna miraculo recte memo-
rie cõmendabit̃. in exemplum cauendi
siquid deinceps uspiam tale contigerit.

Clarus quidam nomine **XXVI.**
adolescens nobilissimus. mox p̃br̃
nunc felici beatus excessu. cum relictis
omnib; se ad martinũ contulisset. bre-
ui tempore ad summũ fidei uirtutũq;

omnium culmen enituit. Itaq; cum
haud longe sibi ab ep̄i monasterio ta-
bernaculum constituisset. multa; ap̄d
eum fr̄s cōmorarent̄. iuuenis quidam
anatholius nomine sub p̄fessione mo-
nachi. omnē humilitatem atq; innocen-
tiam. mentitus accessit. habitauitq; ali-
quandiu in cōmune cum ceteris. Dein
p̄cedente tempore. anglos apud se loq̄
solere dicebat. Cum fidem nullus adhi-
beret. signis quib;dam plerosq; ad cre-
dendum cohortabat̄. Postremo eo usq;
p̄cessit. ut inter se ac d̄m anglos discur-
rere predicaret. iamq; se unum ex p̄phe-
tis haberi uolebat. Clarus tamen nequa-
q; ad credendum cogi poterat. Ille ei
iram d̄ni. & presentes plagas. cur sc̄o
non crederet. cōminari. Postremo in h̄ac ^{cepit}
uocem erupisse fertur. Ecce in hac noc-
te uestem candidam d̄ns de celo dabit.
qua inductus. in medio ur̄m diuersabor.
idq; signum uobis erit. me in dei esse

uirtute. qui dei ueste donatus sim. Tū
uero grandis omnium ad hanc p̄fessio-
nem expectatio. Itaq; ad mediam fere
noctem. fremitu insultantium cōmoue-
ri omne monasterium loco uisum est.
Cellulam autem qua idem adolescens
continebat. crebris cerneret micare lumi-
nib; . fremitusq; in ea discurrentium. &
murmur quoddam multarū uocum
audiebatur. Dein facto silentio. egressus unū
de confratrib; sabatum nomine ad se
uocat. tunicāq; qua erat induc². ei
ostendit. Obstupescit ille. conuocat ce-
teros. Ipse etiam clarus accurrit. adhi-
bitoq; lumine. uestem om̄s diligenter
inspiciunt. Erat autē summa mollitiē
candore eximio. micantiq; purpura. nec
tamen cuius esset generis aut uelleris
poterat agnosci. Curiosius tamen oculis
aut digitis atrectata. non aliud q̄. uesti-
tis uidebat. Interea clarus fr̄es admo-
net. orationi instare. ut manifestius

eis dñs quonā esset ostenderet. Itaq; re-
liquum noctis. ymnis psalmisq; con-
sumit. At ubi illuxit dies apprehensū
dextera. trahere ad martinum uolebat.
bene conscius. illudi illum diaboli arte
non posse. Tunc uero reniti ac reclama-
re miser cepit: interdictumq; sibi esse
dicebat. ne se martino ostēderet. Cūq;
inuitum ire compellerent: inter trahenti-
um manus uestis euauit. Unde quis
dubitet. hanc etiam martini fuisse uir-
tutem: ut fantasiam suam diabolus cū
esset martini oculis ingerenda. dissimu-
lare diutius aut tegere non posset.

Animaduersum ē .X.X.VII.
tamen eodem fere tempore fuisse in
hyspaniis iuuenē. qui cum sibi multis
signis auctoritatē credendi parauisset.
eo usq; elatus ē. ut se heliam pfiteretur.
Quod cum pleriq; temere credidissent. ad-
didit ut se xp̄m esse diceret. In quo etiā
ādeo illudit. ut eum quidā ep̄s rufus

nomine. ut dñm adoraret. ppter quod
eum postea ab episcopatu deiectum ui-
dimus.

• X X V I I I •

Pleriq; etiam nobis e fr̄ib; retulerunt.
eodem tempore in oriente quendā
existasse. qui se iohannē esse iacticaret.

Ex quo conicere possumus. istiusmodi pse-
udo pphetis existentib; . anticristi aduen-
tum imminere. qui iam in istis misteri-
um iniquitatis operatur.

• X X V I I I •

Nec enim pretereundum uidet̄. q̄nta
martinum sub eisdem dieb; diabo-
lus arte temptauerit. Quodam enī die
premissa pre se potestate. & circumiect̄
ipsa luce purpurea. quo facilius clarita-
te assumpti fulgoris illuderet. ueste etiā
regia indutus. diademate ex gemmis.
auroq; redimitus. calceis auro illis. se-
reno ore. leta facie. ut nichil min⁹ q̄. diabo-
lus putaret̄. oranti in cellula astitit. Cūq;
martinus p̄mo aspectu ei⁹ fuisset hebetat̄.
diu multumq; . ambo silentium tenuerunt.

runt. Tum prior diabolus. Agnosce
inquit o martine quem cernis. xpc ego
sum: descensurus ad terram. prius me
manifestare tibi uolui. Ad hec cu mar-
tinus taceret. nec quicq. responsi refer-
ret. iterare ausus est diabolus p fessionē
audaciam. Martine quid dubitas cre-
dere cum uideas? X pc ego sum. Tū ille
reuelante sibi spū. ut intelligeret diabo-
lum esse non dñm. non se inquit ihc dñs
purpuratū. & diademate renitencē uen-
turum esse predixit. Ego xpm nisi in eo
habitu formaq; qua passus est. nisi
crucis stigmata pferentem uenisse non
credam. Ad hanc ille uocē. statim ut fu-
mus euauit. & cellulam tanto fetore
compleuit. ut indubia indicia relinque-
ret diabolum se fuisse. hoc ita gestum
ut supra retulim? ex ipsius martini ore
cognoui: neq; forte existimet fabulosū.

Nam cum olim audita . X X X .
fide et uite atq; uirtutib; desiderio

illius estuarem. gratam nobis ad eū
uidendū peregrinationē suscepim⁹ simul:
quia iam ardebat animus uitam illi⁹
scribere. Partē ab ipso inquantū inter
rogari potuit. sciscitaj sum⁹. partem
ab his qui interfuerant uel sciebant co
gnouim⁹. Quo quidem tempore credi
non potest. qua me humilitate. qua
benignitate suscepit. congratulat⁹
plurimū & gauisus in dño. qđ tanta
esset habitus a nobis. quem peregrina
tione suscepta expetissem⁹. Miserū me
pene non audeo confiteri. Cum me scō
conuiuio suo dignat⁹ est adhiberi. aquā
manib⁹ nr̄is ipse optulit. ad uesperam
autem ipse nobis pedes abluuit. Hec re
niq̄ aut contra ire constantia fuit. ita
auctoritate illi⁹ oppressus sum. ut ne
fas putarem. si non acquieuissem. Ser
mo autē illi⁹ non alius apud nos fuit.
quam mundoꝝ illecebras. & sc̄i onera
relinquenda. ut ad dñm ih̄m liberi

expeditiq; sequeremur. Prestantissimūq;
nobis presentium temporū illustris
uir paulini. cuius supra mentionem
fecimus. exemplum ingerebat: qui sum-
mis opib; abiectis. xpm secutus. solus
pene his temporib; euanglica precepta
compleisset. Illum nobis sequendum.
illum clamat imitandū: beatūq; esse
presens scdm tante fidi uirtutisq; do-
cumento. cū scdm sententiā dñi diues
& possidens multa. uendendo omīa.
& dando paupib;. Quod erat factū im-
possibile. possibile fecisset exemplum.
Iam uero in uerbis & confabulatione ei'
quanta grauitas. q̄nta dignitas erat:
quā alacer. quā efficax. quā in exsoluen-
dis scripturarū questionib; promptus
& facilis. Et q̄a multos ad hanc partem
incredulos scio. quippe quos uiderim me
ipso etiam referente non credere. ihm te-
stor. spemq; cōmunē. me ex nullius ore
umquā tantum scientiē. tantū ingenu

tam boni & tam puri sermonis audis-
se. q̄. in martini uirtutib; Quantula est
ista laudatio. nisi q̄d mirū est homini
illiterato. ne hanc quidē grām defuis-
se. Sed iam finē liber postulat. sermo
claudendus ē. Non q̄d om̄ia que de mar-
tino fuerant dicenda defecerint. s; quia
nos ut inertes poetę. extremo in opere
negligentes uicti materie mole succum-
bimus. Nā & si facta illius explicari uer-
bis utcunq; potuerunt. interiorē uitam
illi. & cotidianā conuersationem. & ani-
mū celo semp̄ intentum. nulla umq;
uere p̄fiteor. nulla explicat oratio. Il-
lam scilicet p̄seuerantiam. & temperam̄-
tum in abstinentia. & ieiuniis potentia.
in uigiliis & orationib; noctesq; ab eo p̄-
inde ac dies actas. nullumq; uacuum
ab opere dī tempus. quo uel otio indul-
serit. uel negotio. sed nec cibo aut som-
no quidē. nisi inq̄ntum nature necessi-
tas cogebat. uere fatebor. non. si ipse

ut alunt ab inferis omerus emergeret.
posset exponere: adeo omnia maiora in
martino sunt: q̄ ut uerbis concipi que-
ant. Nunq̄. hora ulla momentumq; p̄-
terit. quo n̄ aut orationi incumberet:
aut insisteret lectioni. Quamq̄. etiam int̄-
legendum. aut siquid aliud forte agebat.
nunq̄. animū ab oratione laxabat. Si-
mirum ut fabris ferrariis moris est. qui
inter opandum. p̄ quodam laboris leua-
mine incidem suam feriunt. ita marti-
nus etiam dum aliud agere uideretur:
semp̄ orabat. O uere beat⁹: in quo dolus
non fuit. Neminē iudicans. neminem
dampnans: nulli malum p̄ malo reddens.
Tantā quippe aduersum om̄s iniurias pa-
tentiā assumpserat. ut cum esset sūm⁹
sacerdos. impūne etiam ab infimis cleri-
cis lederetur. nec p̄pter id eos aut loco ūq̄.
amouerit: aut a sua q̄ntū in ipso fuit
caritate repulerit. Nemo unq̄. illū uidit
illatum. nemo merentē: nemo ridentē.

Unus idemq; semp̄ celestem quodamim̄
leticiam uultu preferens. extra naturā
hominis uidebat̄. Nunq̄. in illi ore nisi
xp̄c. nunq̄. in illius corde nisi pietas. ni
si pax. nisi misericordia inerat. Plerūq; etiā
p̄ eoz qui obrectatores illius uidebant̄
solebat flere peccatis. qui remotum &
quietum uenenatis linguis. & uipereo
ore carpebant. Et uere nonnullos expta
sumus inuidos. uirtutib; uiteq; ei. qui in
illo oderāt. qđ in se non uidebant. & qđ
imitari non ualebant. Atq; o nefas do
lendum. & ingemiscendū. non alii fue
re insectatores eius. licet pauci admodū.
non alii tamen q̄ ep̄i ferebant̄. Nec uero
queq; nominari necesse est. licet nos
met ipsos pleriq; circumlatrent. suffi
cit. ut si quis ex his hec legerit. & agno
uerit. erubescat. Nam si irascitur. de se
dictum ipse fatebitur. cum fortasse nō
de aliis senserimus. Non refugim̄ autē.
ut siq; eiusmodi sunt. nos quoq; cum

tali uirō oderint. Illud facile confido:
om̄ib; sc̄is istud opusculum gratum fo-
re. De cetero si quis hec infideliter legerit:
ipse peccabit. Ego michi conscius sū.
me rerum fide. & amore xp̄i impulsū
ut scriberem: manifesta exposuisse. ue-
ra dixisse. Paratumq; ut spero habe-
bit a deo premiū: non quicumq; lege-
rit: sed quicumq; crediderit.

**INCIPIT EPISTOLA SEVERI AD
EVSEBIVM. P. BR. O.**

**POSTEA EPIS
COPV O. I.**

esterna die cum ad **H**esternā die
me pleriq; monachi
uenissent. inter fabu-
las iuges. longumq;
sermonē. mentio in-
cidit libelli mei. quē

de uita beati uiri martini edidi. stu-
diosq; eum a multis legi libentissime
audiebā. Interea indicatur michi di-